

УДК 336.711

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-2-34>**Булюк В.В.***доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Херсонського національного технічного університету***Bulyuk Vitaliy***Doctor of Economics, Professor,
Professor Department of finance, banking and insurance
Kherson National Technical University*

ДИНАМІКА СТРУКТУРНИХ ПОКАЗНИКІВ ДОХОДІВ І ВИТРАТ БАНКІВ УКРАЇНИ: ОБ'ЄКТИВНА РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ КОН'ЮНКТУРНІ КОЛИВАННЯ

DYNAMICS OF STRUCTURAL INDICATORS OF INCOME AND EXPENDITURE OF UKRAINIAN BANKS: OBJECTIVE REALITY OR MARKET FLUCTUATIONS

АНОТАЦІЯ

Прибуток є кінцевою метою діяльності основної маси суб'єктів економічних відносин, у тому числі і комерційних банків, що є результатом процесу формування їхніх доходів та витрат. Результати проведеного дослідження показали, що за останні десять років навіть в умовах практично постійної банківської кризи у структурі доходів та витрат банківської системи України спостерігалися стійкі тенденції до її зміни. Зокрема, чітко простежувалася динаміка до зростання питомої ваги комісійних доходів та зменшення процентних доходів. Водночас спостерігалося і зростання питомої ваги комісійних витрат у структурі загальних витрат банків та зменшення питомої ваги процентних витрат. Зокрема, співвідношення комісійних доходів та процентних доходів банків зменшилося із 1 до 7,47 у 2009 році, до 1 до 2,49 у 2019 році, а комісійних витрат до процентних витрат відповідно із 1 до 22,19 у 2009 році до 1 до 4,09 у 2019 році.

Ключові слова: банківська система, доходи банків, витрати банків, прибуток банків, структура доходів та витрат банків.

АННОТАЦИЯ

Прибыль является конечной целью деятельности основной массы субъектов экономических отношений, в том числе и коммерческих банков, который является результатом процесса формирования их доходов и расходов. Результат проведенного исследования показали, что за последние десять лет, даже в условиях практически постоянного банковского кризиса, в структуре доходов и расходов банковской системы Украины наблюдались устойчивые тенденции к ее изменению. В частности, четко прослеживалась динамика к росту удельного веса комиссионных доходов, и уменьшение процентных доходов. В то же время наблюдалось и рост удельного веса комиссионных расходов в структуре общих расходов банков, и уменьшение удельного веса процентных расходов. В частности, соотношение комиссионных доходов и процентных доходов банков уменьшилось с 1 до 7,47 в 2009 году до 1 к 2,49 в 2019 году, а комиссионных расходов к процентным расходам в соответствии с 1 до 22,19 в 2009 году до 1 к 4,09 в 2019 году.

Ключевые слова: банковская система, доходы банков, расходы банков, прибыль банков, структура доходов и расходов банков.

ANNOTATION

The banking system of Ukraine functions under the conditions of globalization processes in the world economy, including in the sphere of banking activity, which is an important sign of which is the increased competition. As a commercial institution, the purpose of which is to make a profit at the proper level of financial stability, the bank should pay special attention to the formation of its income and expenses, since it will depend on the results of their

comparison which result the bank ultimately received – positive, ie profit, or negative, that is, damage. The research of the dynamics and income structure of Ukrainian banks conducted in the paper makes it possible to conclude that over the last ten years the banking system of Ukraine has been under the influence of almost permanent negative phenomena. However, studies have shown that, despite the current problems, the structure of revenues and expenditures of the banking system of Ukraine shows a steady tendency to change the structure of income and expenses. In particular, with the exception of individual years, banks in Ukraine increased their income and expenses: in seven years out of eleven expenditures they exceeded income, that is, the banking system as a whole worked at a loss, and in four years profit was obtained accordingly. The main reason for the loss is that Ukrainian banks had the deterioration in the quality of their loan portfolio, resulting in a sharp increase in the provisioning reserves, which ultimately led to a loss in their operations. In addition, there is a clear dynamics of changes in the structure of income and expenses of Ukrainian banks. In particular, despite the fact that the main source of income for banks has always been interest margin, i.e. the difference between the cost of taken and borrowed resources of banks and interest on active operations in recent years, the tendency to increase the proportion of fee income and lower interest income. At the same time, there was an increase in the share of commission expenses in the structure of total expenses of banks, and a decrease in the share of interest expenses. In particular, the ratio of commission income and interest income of banks decreased from 1 to 7.47 in 2009, to 1 to 2.49 in 2019, and commission expenses to interest expenses, respectively, from 1 to 22.19 in 2009, to 1 to 4,09 in 2019. That is, the banking system of Ukraine has a steady tendency to reduce the share of interest income and expenses of banks, and to increase in the share of commission income and expenses.

Key words: banking systems, bank revenues, bank expenses, bank profits, income and expenses structure of banks.

Актуальність теми. Доходи, витрати, і як результат їх співставлення – прибуток чи збиток, є об'єктивним явищем в функціонуванні кожного суб'єкта економічних відносин, метою діяльності якого є комерційна вигода. Не є винятком в цьому процесі і комерційні банки, діяльність яких пов'язана із підвищеним ризиком, оскільки на відміну від звичайних суб'єктів підприємницької діяльності, ризики яких в основному пов'язані із виготовленням і реалізацією власного продукту, і які в основному функціонують за рахунок власних коштів, у комерційних банків присутній додатковий

ризик пов'язаний із формуванням їх ресурсної бази, оскільки близько 90% їх фінансових ресурсів складають залучені кошти. Крім того, рентабельність активних операцій банків складає незначну величину, яка коливається в межах 1–2 відсотків, і навіть незначні коливання у формуванні доходів чи витрат банків можуть призвести до негативних показників результатів їх фінансово-господарської діяльності. Тому дослідження сучасного стану і перспектив формування доходів та витрат банків, особливо в умовах стрімкої зміни як кон'юнктурних, так і структурних умов функціонування як світової фінансової системи в цілому, так і банківської системи України зокрема, є надзвичайно важливим та актуальним питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування доходів та витрат банківської системи України досить детально розглянута у низці наукових праць. Цим питанням приділяли увагу М.Д. Алексеєнко, О.В. Васюренко, В.В. Вітлінський, А.М. Герасимович, Д. Гладких, Т.Д. Косова, В.М. Кочетков, О.А. Криклій, І.М. Парасій-Вергуненко, К.С. Письменна, В.М. Шелудько, Е. Альтман, Т. Кох, Н.М. Марковіц, Е. Рід, П. Роуз, Дж. Сінкі, У. Харрісон та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак питання дослідження зміни структури доходів та витрат банківської системи України в сучасних умовах їх функціонування розроблені мало і потребують подальших теоретичних та практичних досліджень.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження зміни структури доходів та витрат банків України в сучасних умовах їх функціонування.

Викладення основного матеріалу. Доходи та витрати банків є складною економічною категорією, від складу та структури яких в значній мірі залежить фінансовий результат діяльності любого комерційного банку. Приводяться різні тлумачення термінів «доходи банку» та «витрати банку», при цьому вони дещо змінюються в залежності від сфери діяльності, з точки зору якої розглядається їх сутність.

Так у сучасному економічному словнику, доходи у широкому розумінні цього слова – це будь який приплив грошових коштів або отримання матеріальних цінностей, що мають грошову вартість» [1]. В.М. Шелудько доходи банку розглядає з точки зору економічної теорії, і трактує їх як загальну суму грошових коштів, що надходять до банку в результаті здійснення активних операцій та надання інших банківських послуг [2].

Найбільш ємне та найменш конкретизоване тлумачення банківських доходів приведено О.Л. Гальцовою та Х.Р. Хакімовою – доходи, це кошти, які надійшли у розпорядження банку у результаті його діяльності [3].

З точки зору бухгалтерського обліку, який оперує термінами «активи» чи «пасиви», і відображеного у Національних стандартах бухгал-

терського обліку, доходами вважається збільшення економічних вигод протягом звітного періоду у формі припливу чи зростання активів або зменшення зобов'язань, що зумовлює збільшення капіталу [4].

У підручнику «Аналіз банківської діяльності» за редакцією Герасимовича А.М. доходи комерційного банку трактуються як зростання економічних вигод протягом періоду, що аналізується, в результаті реалізації банківського продукту та іншої діяльності банку у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань [5].

Аналогічної точки зору притримується і І.М. Парасій-Вергуненко, яка вважає, що доходи – це збільшення економічних вигод протягом звітного періоду у формі припливу або зростання активів та внаслідок надання інших банківських послуг. Також доходи можна пояснити, як зменшення зобов'язань, що спричиняють збільшення капіталу і не є внесками акціонерів [6].

Оцінюючи вище приведені та інші тлумачення терміну «доходи банку» ми вважаємо, що з точки зору економічної теорії, найбільш обґрунтованим тлумаченням доходів банку є визначення В.М. Шелудько, однак ми вважаємо, що доходи банку можуть бути не тільки у грошовій формі, а і у формі інших матеріальних активів, наприклад у разі вилучення майна чи інших матеріальних активів позичальника у разі неповернення ним отриманих у кредит коштів. Звичайно, в подальшому ці активи повинні бути перетворені у грошові кошти, оскільки основним інструментом для проведення операцій банку все ж виступають грошові кошти. Однак деякий час ці активи будуть відображені у балансі банку як матеріальні активи.

У всякому разі за рахунок доходів банку повинні покривати усі його операційні видатки, включаючи адміністративно-управлінські, крім того доходи банку мають бути достатніми не тільки для покриття операційних витрат, а й для нарощення власного капіталу та виплати доходу акціонерам, що в кінцевому підсумку підвищує авторитет банку та поліпшує його конкурентну позицію на ринку

Важливим напрямком діяльності банку є управління його витратами, які, поряд із доходами є основним елементом, який впливає на фінансові результати його діяльності.

Приведена значна кількість трактувань терміну «витрати банку». Так у сучасному економічному словнику в цілому «витрати» трактуються як переміщення коштів в процесі господарської діяльності, що приводить до зменшення коштів підприємства, або збільшення його дольових зобов'язань [1].

І.В. Меркулова визначає витрати банку як загальну суму грошових коштів, що витрачаються банком у процесі здійснення діяльності щодо залучення коштів та інших видів діяльності [7].

Вдале тлумачення витрат банку приведено у економічній енциклопедії, де витрати банку трактуються як економічна категорія, яка ві-

дображає грошово-матеріальні ресурси, що використовуються у процесі формування, впровадження та реалізації банком своїх продуктів і послуг, а також всі інші додаткові ресурси на їх обслуговування та підтримку [8].

Як і у випадку із тлумаченням доходів банку, з точки зору бухгалтерського обліку, термін «витрати банку» трактується як зменшення економічної вигоди у звітному періоді внаслідок проведення банком фінансово-господарських операцій у формі відтоку чи зменшення активів або збільшення заборгованості, що призводить до зменшення капіталу [4].

За своєю структурою доходи, витрати і прибуток банку не є однорідними, і у свої якісних та кількісних показниках коливаються в залежності від специфіки діяльності кожного окремого банку. Вважається, що в середньому питома вага процентних доходів повинна складати близько 80% загальної суми доходів комерційного банку. Так, Д. Гладких та деякі інші автори вважають, що «процентні доходи (на рівні від 80 до 85%) традиційно є домінуючою складовою валових доходів банків. Це пояснюється тим, що кредитування в різних формах було і залишається основним напрямом банківської діяльності ... процентні доходи банківської системи в цілому в останні роки коливаються в межах 80–85% від загального обсягу отриманих доходів. Отже, якщо банк X має питому вагу процентних доходів на рівні 80%, цей банк є «середньостатистичним». Якщо ж частка процентних доходів банку X становить 25% чи 99%, це вже є підставою для професійного запитання про причини такого відхилення від загальної тенденції [9].

Не піддаючи сумніву можливість коливання структури складових доходів та витрат як окремих банків, так і груп банків, в залежності від специфіки і мети їх діяльності, етапу розвитку, інших об'єктивних та суб'єктивних факторів, проведемо аналіз структури доходів і витрат банківської системи України за 2009–2019 роки в цілому.

За даними Національного банку України [10] в кризовому 2009 році банківська система України спрацювала із збитком (табл. 1). Отримавши 142995,5 млн грн. доходів, банки України отримали 181445,3 млн грн. витрат, що привело до отримання збитку в сумі 38449,8 млн грн. Основним фактором, який негативно вплинув на фінансові результати діяльності банків, стали відрахування до резервних фондів, сума яких на кінець року складала 75443,7 млн грн.

При цьому, питома вага процентних доходів складала 84,7%, а комісійних доходів – 11,3% загальної суми доходів банків України. Питома вага інших складових доходів була незначною, і коливалася в межах від 0,1% до 2,0%. В структурі витрат, як відмічалось вище, головне місце займали відрахування до резервів, питома вага яких складала 36,7%, що перевищувало навіть

процентні витрати. Питома вага адміністративних витрат складала 15,6%, інших операційних витрат – 4,9%.

У 2010 році порівняно із 2009 роком загальна сума доходів банків України знизилася до 95,7% рівня 2009 року, але одночасно знизилася і витрати банків, до 82,6% рівня 2009 року. Така динаміка привела до зменшення збитків комерційних банків України до 13026,5 млн грн., що склало 33,9% рівня 2009 року.

Зменшення збитковості діяльності банків пов'язано в першу чергу із зменшенням відрахувань до резервних фондів до 46170,6 млн грн., що склало 61,2% рівня 2009 року, відповідно питома вага відрахувань до резервів складала 30,8% від загальної суми витрат банків України. Як у абсолютних, так і у відносних показниках зменшилися процентні та комісійні доходи, відповідно до 113334,1 млн грн., що склало 82,8%, та 15270,6 млн грн., що склало 11,2% загальної суми доходів банків України. Суттєво зросли інші операційні доходи до 5341,7 млн грн., що більше ніж у 2009 році. Це привело до зростання їх питомої ваги у загальній сумі доходів банків України до 3,9%.

Значне зменшення відрахувань до резервних фондів привело до зміни структури витрат банків України у 2010 році. Так при зменшенні суми процентних витрат порівняно із 2009 роком, їх питома вага зросла до 41,0%, водночас незначно зросла і питома вага комісійних витрат, при зменшенні їх суми. На 2,3 в.п. зросла питома вага інших операційних витрат, та на 3,8 в.п. зросла питома вага загальних адміністративних витрат.

В цілому 2010 рік, під впливом світової фінансової кризи, був складним для банківської системи України, що привело до зменшення як доходів банків України, так і їх витрат. Однак слід все ж звернути увагу, що при зниженні питомої ваги комісійних доходів на 0,2 в.п., питома вага процентних доходів знизилася на 1,9 в.п.

В продовж наступних трьох років, аж до початку російської агресії, банківська система України покращувала свої показники, зокрема загальна сума доходів зросла у 2011 році порівняно із 2010 роком на 104,3%, у 2012 році – на 105,4% порівняно із 2011 роком, у 2013 році зростання складало 112,3% порівняно із 2012 роком. При цьому витрати за цей же період мали нерівномірну динаміку. Так, у 2011 році порівняно із 2010 роком вони несуттєво зросли на 100,4%, у 2012 році навіть знизилася до 96,7% рівня 2011 року, у 2013 році – зросли, до 115,0% рівня 2012 року. Така динаміка привела до зменшення суми збитків у 2011 році до 7708 млн грн., а у 2012 та 2013 роках до отримання прибутку, відповідно у сумі 4899 та 1436 млн грн.

При цьому необхідно звернути увагу, що незважаючи на зростання абсолютної суми процентних доходів із 113352 млн грн. у 2011 році

Таблиця 1

Структура доходів та витрат банків України за 2009–2019 роки*

Показники	2009 рік		2010 рік		2011 рік		2012 рік		2013 рік		2014 рік	
	млн. грн.	пит. вага, %	млн. грн.	пит. вага, %	млн. грн.	пит. вага, %	млн. грн.	пит. вага, %	млн. грн.	пит. вага, %	млн. грн.	пит. вага, %
ДОХОДИ	142995	100	136848	100	142778	100	150449	100	168888	100	210201	100
процентні доходи	121102	84,7	113334	82,8	113352	79,4	117547	78,1	129932	76,9	151257	72
комісійні доходи	16209	11,3	15270	11,2	18473	12,9	21161	14,1	24974	14,8	28276	13,4
результат від торговельних операцій	2922	2,0	2207	1,6	3993	2,8	3231	2,1	3304	2	15511	7,4
інші операційні доходи	2099	1,5	5341	3,9	5726	4	5798	3,9	5112	3	10093	4,8
інші доходи	582	0,4	498	0,4	622	0,5	1053	0,7	2404	1,4	2165	1
повернення списаних активів	80	0,1	195	0,1	612	0,4	1659	1,1	3162	1,9	2899	1,4
ВИТРАТИ	181445	100	149874	100	150486	100	145550	100	167452	100	263167	100
процентні витрати	66590	36,7	61409	41,0	59506	39,6	68204	46,8	80881	48,3	97171	36,9
комісійні витрати	3000	1,7	2660	1,8	3072	2	3080	2,1	3975	2,4	4889	1,9
інші операційні витрати	8868	4,9	10705	7,1	15861	10,5	13199	9,1	12319	7,3	15579	5,9
загальні адміністративні витрати	28216	15,6	29058	19,4	34327	22,8	37265	25,6	40672	24,3	44614	17
інші витрати												
відрахування в резерви	75443	41,6	46170	30,8	36508	24,3	23423	16,1	27975	16,7	103297	39,3
податок на												
прибуток	-674	-0,4	-129	-0,1	1212	0,8	379	0,3	1630	1	-2383	-1
чистий прибуток (збиток)	-38449	x	-13026		-7708		4899		1 436		-52966	

Продовження таблиці 1

Показники	2015 рік		2016 рік		2017 рік		2018 рік		2019 рік		2014 рік	
	млн. грн.	пит. вага, %	млн. грн.	пит. вага, %	млн. грн.	пит. вага, %	млн. грн.	пит. вага, %	млн. грн.	пит. вага, %	млн. грн.	пит. вага, %
ДОХОДИ	199193	100	190691	100	178054	100	204554	100	244402	100	210201	100
процентні доходи	135145	67,8	135807	71,2	124009	69,6	140803	68,8	154309	63,1	151257	72
комісійні доходи	28414	14,3	31362	16,4	37138	20,9	50969	24,9	62062	25,4	28276	13,4
результат від торговельних	2922	2,0	2207	1,6	3993	2,8	3231	2,1	3304	2	15511	7,4
операцій	21490	10,8	8243	4,3	7224	4,1	1853	0,9	16224	6,6	10093	4,8
інші операційні доходи	9567	4,8	9605	5	7264	4,1	8589	4,2	8091	3,3	2165	1
інші доходи	2729	1,4	3946	2,1	1349	0,8	1809	0,9	2806	1,1	2899	1,4
повернення												
списаних активів	1848	0,9	1728	0,9	1070	0,6	532	0,3	909	0,4	263167	100
ВИТРАТИ	265793	100	350078	100	204545	100	182215	100	184768	100	4889	1,9
процентні витрати	96079	36,1	91638	26,2	70971	34,7	67760	37,2	74014	40,1	15579	5,9
комісійні витрати	5846	2,2	7182	2,1	9650	4,7	13159	7,2	18089	9,8	44614	17
інші операційні витрати	12991	4,9	10920	3,1	11719	5,7	16800	9,2	11179	6,1		
загальні адміністративні витрати	36742	13,8	39356	11,2	44202	21,6	53670	29,5	62851	34	103297	39,3
інші витрати			3089	0,9	15116	7,4	2011	1,1	2106	1,1		
відрахування в резерви	114541	43,1	198310	56,6	49206	24,1	23758	13	11847	6,4	-2383	-1
податок на	-38449	x	-13026		-7708		4899		1 436		-52966	
прибуток	-406	-0,1	-418	-0,1	3681	1,8	5057	2,8	4683	2,5		
чистий прибуток (збиток)	-66600		-159388		-26491		22339		59634			

* Складено автором за даними [10]

до 129932 млн грн. у 2013 році, їх питома вага у загальній сумі доходів банківської системи України скоротилася із 79,4% у 2011 році, до 76,9% у 2013 році, тобто скорочення складало 3,1 в.п. Абсолютна сума, так і питома вага комісійних витрат зростала, із 18473 млн грн., або 12,9% у 2011 році, до 24974 млн грн., або 14,8% у 2013 році.

2014 рік, коли почалася російська агресія проти України, та наступні три роки, були складними для банківської системи України. Незважаючи на значне зростання доходів у 2014 році порівняно із 2013 роком на 24,5%, витрати за цей період зросли на 57,2%, що привело до збитковості банківської системи України у сумі 52966 млн грн. Основною статтею витрат стали відрахування до резервних фондів у зв'язку із різким погіршенням якості кредитного портфеля банків України, які зросли із 27975 млн грн. у 2013 році, до 103297 млн грн. у 2014 році, тобто зростання склало майже 3,7 рази. При цьому, навіть при суттєвому зростанні процентних доходів із 129932 млн грн. у 2013 році до 151257 млн грн., тобто на 116,4%, їх питома вага у загальних доходах банків України скоротилася до 72,0%. Водночас під впливом негативних факторів знизилася і питома вага комісійних доходів, із 14,8% у 2013 році до 13,4% у 2014 році.

Значні відрахування до резервних фондів внесли дисбаланс і у витрати банківської системи України. Незважаючи на різке зростання процентних витрат із 80881 млн грн. у 2013 році, до 97171 млн грн. у 2014 році, їх питома вага у загальних витратах банків України скоротилася до 36,9% тобто скорочення склало 11,4 в.п. Відповідно, при збільшенні суми загальних адміністративних витрат із 40672 млн грн. у 2013 році, до 44614 млн грн. у 2014 році, їх питома вага скоротилася на 7,3 в.п., до 17,0%.

Наступні три роки були складними для банківської системи України і супроводжувалися радикальними діями зі скорочення кількості банків, упорядкуванню їх депозитних та кредитних портфелів, пошуками нових рівнів рівноваги, які б забезпечили стабільність її функціонування. Зокрема доходи банків скоротилися із 210201 млн грн. у 2014 році до 178054 млн грн. у 2017 році, тобто до 84,7% рівня 2014 року, що відповідно вплинуло на структуру доходів банків України. У 2015 році різко порівняно із 2014 роком зменшилася питома вага процентних доходів, із 72,0% у 2014 році до 67,8% у 2015 році, що стало результатом зменшення за цей же період і загальної суми процентних доходів. Однак за практично однакової суми процентних доходів у 2015 та 2016 роках за рахунок зменшення загальної суми доходів банків їхня питома вага зросла із 67,8% у 2015 році до 71,2% у 2016 році. У 2016 році питома вага процентних доходів знову скоротилася і склала 69,6% рівня 2015 року. Комісійні доходи за цей же період в загальній сумі, так і у питомій

вазі стабільно зростали, до 28414 млн грн. та 14,3% у 2015 році до 31 362 млн грн. та 16,4% у 2016 році, та до 37138 млн грн. та 20,9% у 2017 році.

Витрати банківської системи України за цей період були нерівномірними, у 2015 році порівняно із 2014 роком зросли на 101,0%, і склали 265 793 млн грн., у 2016 році порівняно із 2015 роком зросли на 131,7% і склали 350 078 млн грн., і 2017 порівняно із 2016 роком знову скоротилися до 204 545 млн грн., що склало 58,4% рівня 2016 року. Впродовж 2015 та 2016 років суттєво зростали відрахування до резервних фондів, що привело до зростання збитковості діяльності банківської системи України. Однак слід зауважити, що негативний показник збитковості був сформований в основному за рахунок банків з російським капіталом, та і АТ «Приватбанк».

У 2018 та 2019 роках діяльність банківської системи України стабілізувалася, що відобразилось і на показниках їхніх доходів та витрат. Зокрема, доходи банків у 2018 році зросли порівняно із 2017 роком на 114,9%, і становили 204554 млн грн., у 2019 році доходи зросли ще на 119,5% і досягли на кінець року суми у 244402 млн грн. Процентні доходи у 2018 році зросли до 140803 млн грн. порівняно із 124009 млн грн. у 2017 році, однак їх питома вага у загальних доходах банку скоротилася до 68,8%. У 2019 році процентні доходи продовжували зростати, і склали на кінець року 154309 млн грн., однак їх питома вага знову скоротилася і склала 63,1%.

Комісійні доходи за цей період продовжували стабільно зростати як у абсолютній сумі, так і у питомій вазі, до 50 969 млн грн. та 24,9% у 2018 році, та до 62 062 млн грн. та 25,4% у 2019 році.

Загальна сума витрат банківської системи України за цей період відносно стабілізувалась, у 2018 році вона склала 182215 млн грн., що дорівнювало 89,1% рівня 2017 року, у 2019 році їх сума досягла 184768 млн грн., що складало 101,4% рівня 2018 року. Незважаючи на те, що сума процентних витрат у 2018 році скоротилася до 67760 млн грн. порівняно із 70971 млн грн. у 2017 році, їх питома вага зросла із 34,7% у 2017 році до 37,2% у 2018 році. У 2019 році загальна сума процентних витрат зросла до 74014 млн грн., а їхня питома вага – до 40,1%. Комісійні витрати за цей же період продовжували зростати як у абсолютній сумі, так і у питомій вазі, до 13159 млн грн. та 7,2% у 2018 році, та до 18089 млн грн. та 9,8% у 2019 році.

Проведений детальний аналіз доходів та витрат банків України за період із 2009 року по 2019 рік показує, що відбувається поступова переорієнтація у формування доходів та витрат банків від традиційних процентних доходів та витрат, до комісійних. Дані приведені на рис. 1 показують, що за досліджуваний період навіть незважаючи на світову фінансову кризу, та

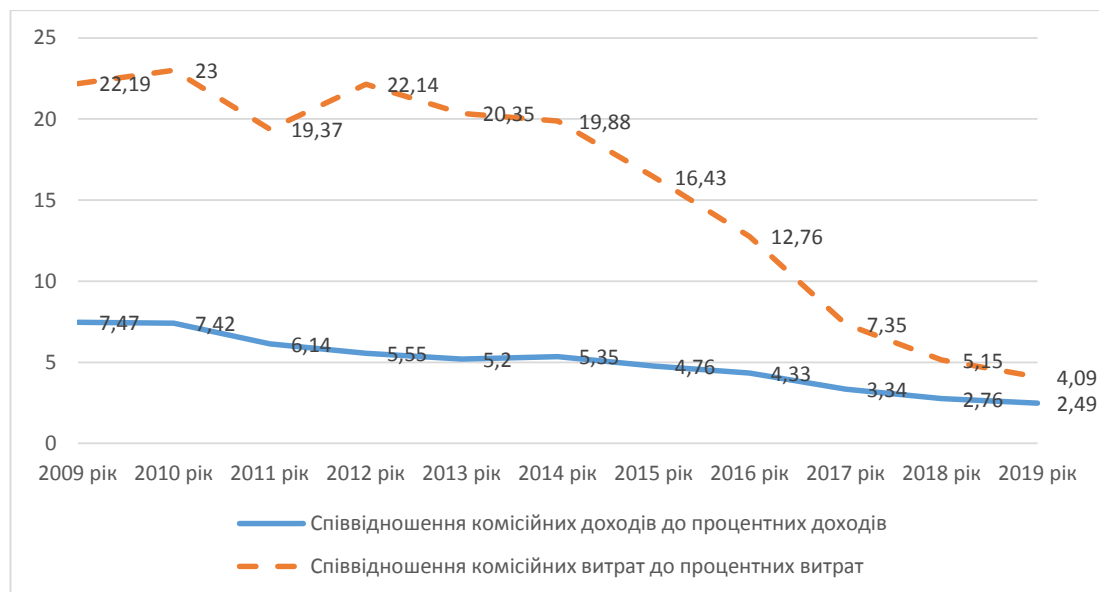

Рис. 1. Показники співвідношення комісійних доходів та витрат до процентних доходів та витрат банків України за 2009–2019 роки [10]

важкі політичні і економічні потрясіння, співвідношення між процентними та комісійними доходами, та процентними та комісійними витратами має стійку динаміку до скорочення.

Якщо у 2009 році комісійні доходи банків України склали 13,4% процентних доходів, тобто їх співвідношення складало 1 до 7,47, то на кінець 2019 року комісійні доходи склали уже 40,2% процентних доходів, тобто співвідношення між комісійними та процентними доходами дорівнювало 1 до 2,49.

Аналогічна динаміка за досліджуваний період спостерігалася і по витратах банків, у яких питома вага процентних витрат скорочувалась, а комісійних витрат зростала.

Висновки. Проведене дослідження динаміки та структури доходів та витрат банків України дає змогу зробити такі висновки:

1. Динаміка процентних доходів та витрат банків України за 2019–2019 роки та результати їхньої фінансової діяльності мали нерівномірний характер. Основними факторами, які негативно впливали на їхню динаміку, стали економічні негаразди, пов'язані із світовою фінансовою кризою та агресією Росії проти України. Важливим чинником негативного впливу на доходи та витрати банків України стала жорстка реформа банківської системи, яка супроводжувалась стрімким скороченням кількості банків.

2. Основними чинником, який сприяв погіршенню структури доходів та витрат банків України, стало погіршення якості їхнього кредитного портфеля та, як наслідок, збільшення обсягів відрахувань до резервних фондів.

3. Проведені в дослідженні розрахунки показали, що відбувається переорієнтація доходів та витрат банків від процентних до комісійних, тобто зменшення питомої ваги процентних доходів та витрат і відповідне зростання комісійних.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Современный экономический словарь / за ред. Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. Москва : ИНФРА-М, 2006. 494 с.
2. Шелудько В.М. Финансовый рынок: підручник. Київ : Знання-Прес, 2008.
3. Гальцова О.Л., Хакімова Х.Р. Управління доходами банку, їх склад та аналіз. Приазовський економічний вісник. 2019. Випуск 5(16). С. 239–242.
4. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України. Постанова Правління НБУ. № 17 від 27.02.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017500-18>. (дата звернення: 01.02.2020).
5. Аналіз банківської діяльності: підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; за ред. А.М. Герасимовича. Київ : КНЕУ, 2004. 599 с.
6. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності. Київ : КНЕУ, 2013. 347 с.
7. Меркулова І.В., Лукьянова А.Ю. Деньги, кредит, банки : учебное пособие. Москва : КНОРУС, 2015. 352 с.
8. Економічна енциклопедія: у трьох томах / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Видавничий центр «Академія», 2014. Т. 1. 864 с.
9. Гладких Д. Основні складові доходів і витрат українських банків. Вісник Національного банку України. 2013. № 5(207). С. 22–33.
10. Доходи та витрати банків України. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (дата звернення: 02.02.2020).

REFERENCES:

1. Raizberh B.A., Lozovskyi L.Sh., Starodubtseva E.B. (ed.) (2006) *Sovremennyi ekonomicheskyi slovar* [Modern economic dictionary]. Moskva: YNFRA-M. (in Russian)
2. Sheludko V.M. (2008) *Finansovyi ryнок: pidruchnyk* [Financial market: a textbook]. Kyiv: Znannia-Pres. (in Ukrainian)

3. Haltsova O.L., Khakimova Kh.R. (2019) Upravlinnia dokhodamy banku, yikh sklad ta analiz [Bank's revenue management, composition and analysis]. pryazovskiy ekonomichnyi visnyk, vypusk 5(16), pp. 239–242. (in Ukrainian)
4. Pro zatverdzhennia Pravyi bukhhalterskoho obliku dokhodiv i vytrat bankiv Ukrainy [On approval of the Rules of accounting of income and expenses of banks of Ukraine]. Postanova Pravlina NBU. # 17 vid 27.02.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017500-18> (accessed:01.02.2020). (in Ukrainian)
5. Herasymovycha A.M. (ed.) (2004) Analiz bankivskoi diialnosti: pidruchnyk [Analysis of banking activities: a textbook]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
6. Parasii-Verhunencko I.M. (2013) Analiz bankivskoi diialnosti [Analysis of banking activities]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
7. Merkulova Y.V., Lukianova A.Yu. (2015) Denhy, kredyt, banky: uchebnoe posobyie [Money, credit, banks: a textbook]. Moskva: KNORUS. (in Russian)
8. Ekonomichna entsyklopediia: [The Economic Encyclopedia] u trokh tomakh (2014) / Redkol.: S.V. Mochernyi (vidp. red.) ta in. Kyiv: Vydavnychiy tsentr «Akademiia». T. 1. (in Ukrainian)
9. Hladkykh D. (2013) Osnovni skladovi dokhodiv i vytrat ukraïnskikh bankiv [The main components of income and expenses of Ukrainian banks]. Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy, no. 5(207), pp. 22–33. (in Ukrainian)
10. Dokhody ta vytraty bankiv Ukrainy [Income and expenses of Ukrainian banks]. Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (accessed: 02.02.2020). (in Ukrainian)